

Maija Voutilainen

15.02.2021

Sosiaali- ja terveysministeriö
Sirkka Sivula
Anne-Mari Raassina

Lausunto on valmisteltu lausuntopalvelu.fi:ssä

Viite: Lausuntopyyntöne VN/12528/2019

Osallisuustyöryhmän vammaispalvelulainsäädännön uudistusta koskevat ehdotukset

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 13.12.2019 työryhmän, jonka tehtävänä oli arvioida ja valmistella säännösehdotuksia vammaispalveluja koskevaan lainsäädäntöön. Työryhmän asettaminen vastasi yhteen eduskunnan lausumista, jotka annettiin ”Ei myytävänä” -kansalaisaloitteen pohjalta. Työryhmän raportti julkaistiin 16.12.2020. Raporttia on tarkoitus hyödyntää jatkossa laadittaessa pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmaan sisältyvää vammaispalvelulainsäädännön kokonaisuudistusta koskevaa hallituksen esitystä. Osallisuustyöryhmän ehdotusten pohjana oli keväällä 2019 rauennut hallituksen esitys (HE 159/2018 vp). Työryhmä muokkasi hallituksen esitykseen sisältynyttä ehdotusta uuden vammaispalvelulain ensimmäisen luvun pykäliksi ja niiden perusteluiksi sekä ehdotusta asiakasprosessiin liittyviksi sosiaalihuoltolain muuttamista koskeviksi pykäliksi ja niiden perusteluiksi.

Lausuntopalvelu.fi – portaalissa on esitetty kysymyksiä koskien työryhmän tekemiä säännösehdotuksia. Kysymysten jälkeen on varattu tila lyhyille perusteluille tai muille huomioille. THL:n vastaus on merkitty *kursiivilla* kysymyksiin.

Lausunnonantajan tausta

1. Lausunnonantaja on

- Kunta tai kuntayhtymä
- *Valtion viranomainen*
- Järjestö
- Palveluntuottaja
- Vammaisen henkilö
- Jokin muu taho/henkilö

Työryhmän ehdotukset kokonaisuutena

2. Voidaanko työryhmän ehdotuksilla vahvistaa vammaisten henkilöiden osallisuutta heitä koskevien palveluiden asiakasprosesseissa? (Raportin luku 2, s. 14-47)

- Kyllä
- *Kyllä pääosin*
- Ei pääosin
- Ei
- Ei kantaa

Maija Voutilainen

15.02.2021

Vapaamuotoiset perustelut

Vammaispalvelulain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. YK:n vammaissopimuksen kautta Suomi on sitoutunut siihen, että kaikissa vammaisia henkilöitä koskevissa päätöksissä on neuvoteltava tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa. Osallisuustyöryhmän ehdottamat säännökset korostavat kokonaisuutena vammaisten henkilöiden osallisuutta heitä koskevissa palveluprosesseissa.

3. Voidaanko työryhmän ehdotuksilla vahvistaa vammaisten henkilöiden oikeutta yksilöllisiin tarpeisiin perustuviin palveluihin? (s. 14-47)

- Kyllä
- Kyllä pääosin*
- Ei pääosin
- Ei
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset perustelut

Vammaispalvelulaki edellyttää jo nykyisellään huomioimaan asiakkaan yksilöllisen avun tarpeen palveluja ja tukitoimia järjestettäessä. Osallisuustyöryhmän ehdottamat lisäykset vahvistavat jo olemassa olevaa sääntelyä.

Vammaispalvelulakiin liittyvät ehdotukset**1 § 1 momentin 3 kohta****4. Kannatatteko ehdotettua muotoilua, jonka mukaan lain tarkoituksena olisi tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista? Rauenneessa hallituksen esityksessä käytettiin termiä itsenäinen suoriutuminen itsenäisen elämän sijaan. (s. 14)**

- Kyllä*
- Ei
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset perustelut

Osallisuustyöryhmän ehdottama itsenäinen elämä on käsitteenä kannatettava itsenäisen suoriutumisen sijaan.

1 § 1 momentin 4 kohta**5. Kannatatteko vammaisen henkilön edun lisäämistä palvelujen turvaamista koskevaan kohtaan? (s. 14)**

- Kyllä*
- Ei
- Ei kantaa

Maija Voutilainen

15.02.2021

Vapaamuotoiset perustelut

Vammaisen henkilön edun lisääminen lain tarkoitusta määrittelevään pykälään on kannatettavaa. Etu täydentää pykälässä olevaa mainintaa vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisista palveluista.

1 §:n perustelut**6. Kannatatteko 1 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s. 19-27)**

- Kyllä
- Ei
- Osittain
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset perustelut

Kannatettavana voidaan pitää etenkin sitä, että pykälän perustelujen lisäyksissä on tuotu esiin YK:n vammaissopimusta ja sen sisältöä. Olennaista on myös se, että perusteluihin on lisätty perustelutekstiä koskien sitä, miten vammaisen henkilön etua arvioidaan.

3 §:n 3 momentti**7. Kannatatteko lisäsehdotusta, jonka mukaan vammaisella henkilöllä olisi oikeus käyttää hänelle soveltuvaa kommunikointikeinoa hänen osallisuutensa ja osallistumisensa tukemiseksi? (s. 15)**

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset perustelut

Lisäsehdotus täydentää muun muassa sosiaalihuollon asiakaslain säännöksiä asiakkaan oikeuksista. Lisäystä voidaan pitää kannatettavana.

8. Kannatatteko lisäsehdotusta, jonka mukaan vammaista henkilöä olisi tarvittaessa tuettava tiedon saannissa sekä oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa? (s. 15)

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset perustelut

Tiedon saanti on kuitenkin hyvin laaja ilmaisu. Tarpeita tiedon saamiseksi ja osallisuuden tukemiseksi voi olla rajattomasti kaikkina hetkinä. Tältä osin voisi tarkentaa, mitä tiedon saannilla tässä tarkoitetaan, mihin kontekstiin tämä tiedon saannin tuki liittyy ja kuka määrittelee tarvittavan.

Maija Voutilainen

15.02.2021

3 §:n perustelut**9. Kannatatteko 3 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s.27-32)**

- Kyllä*
- Ei
- Osittain
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset perustelut**4 § Palvelutarpeenarviointi ja asiakassuunnitelma****10. Työryhmä ei ehdottanut palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa koskevaan pykälään muutosta. Oletteko samaa mieltä siitä, että muutosta ei tarvita (s. 15)**

- Kyllä*
- Ei
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset perustelut

Palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman osalta riittävänä voidaan pitää viittauksia sosiaalihuoltolakiin, jossa näistä säädetään.

4 §:n perustelut**11. Kannatatteko 4 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s. 32-35).**

- Kyllä*
- Ei
- Osittain
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset perustelut**5 § 1 momentti****12. Kannatatteko ehdotusta siitä, että vammaisen henkilön palveluja koskevat päätökset olisi tehtävä toistaiseksi voimassa oleviksi tietyin edellytyksin? (s. 16)**

- Kyllä*
- Ei
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset perustelut

Ehdotettua lisäystä päätösten voimassaoloajasta voidaan pitää kannatettavana. Säännöstä tulisi kuitenkin tarkentaa siltä osin, minkä lain perusteella myönnettäviä palveluja säännös koskisi.

Maija Voutilainen

15.02.2021

13. Ovatko määräaikaisen päätöksen edellytykset, joiksi ehdotetaan henkilön omaa etua, yksilöllistä tilannetta tai palvelun luonnetta, määritelty tarkoituksenmukaisesti? (s. 16)

- Kyllä
- Ei
- Osittain
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset perustelut

Tältä osin saattaa jäädä epäselväksi, mitä yksilöllinen tilanne tässä tarkoittaa ja kuka tämän määrittelee. Tätä voisi tarkentaa esimerkiksi muotoilemalla ”henkilön oma etu tai yksilöllinen tilanne”, jolloin yksilöllinen tilanne viittaisi nimenomaan henkilöön.

5 § 2 momentti**14. Kannatatteko ehdotusta siitä, että asiakkaan esittämästä avun ja tuen tarpeesta tai palvelun toteuttamistavasta voitaisiin poiketa vain perustellusta syystä, joka olisi kirjattava päätökseen? (s.16)**

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset perustelut

Kunnan on palvelun järjestämistavasta päättäessään otettava huomioon vaikeavammaisen henkilön oma mielipide ja toivomukset sekä palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllinen avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan. Kunnan päätöksenteko ei saa rajoittaa tai estää vammaiselle henkilölle kuuluvan oikeuden käyttämistä.

Ehdotettu perusteltu syy terminä voi olla monitulkintainen. Epäselvää tältä osin voi olla se, kenen näkökulmasta perusteltua syytä tarkastellaan, ja mitä voidaan pitää perusteltuna syynä. Perustellun syyn lisäksi on olennaista toteuttamistavan osalta edelleen korostaa sitä, että palvelun tulee olla tosiasiallisesti vammaisen henkilön käytettävissä.

5 § 3 ja 4 momentit**15. Kannatatteko vammaisen henkilön perheen ja läheisten tukemista koskevia ehdotuksia? (s. 16)**

- Kyllä
- Ei
- Osittain
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset perustelut

Vammaisen henkilön perheen ja läheisten tukemista koskevia ehdotuksia voidaan pitää kannatettavana. Etenkin vammaisten lasten kohdalla perheen tukemisen merkitys korostuu.

Maija Voutilainen

15.02.2021

16. Kannatatteko 5 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s.35-44)

- Kyllä
- Ei
- Osittain
- Ei kantaa*

Vapaamuotoiset perustelut

Tältä osin viitataan kysymyksen 14 kohdalla lausuttuun.

Sosiaalihuoltolain muuttamiseen liittyvät ehdotukset**36 § Palvelutarpeen arviointi****17. Kannatatteko palvelutarpeen arviointia koskevaan pykälään tehtyjä muutosehdotuksia? (s. 17)**

- Kyllä
- Ei
- Osittain
- Ei kantaa*

Vapaamuotoiset perustelut

Osallisuustyöryhmän muutosehdotuksen mukaan palvelutarpeen arviointi on aloitettava viimeistään seitsemäntenä päivänä muun muassa silloin, jos henkilö hakee vammaispalvelulain perusteella palveluja. Voimassa olevassa vammaispalvelulaissa on sen sijaan viitattu siihen, että vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien tarpeen selvittäminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä päivänä. Uuden vammaispalvelulain valmistelun yhteydessä on kiinnitettävä huomiota siihen, mikä määrittely tavoittaa vammaiset henkilöt kattavasti.

18. Kannatatteko 36 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s.44-45)

- Kyllä
- Ei
- Osittain
- Ei kantaa*

Vapaamuotoiset perustelut

Tältä osin viitataan kysymyksen 17 kohdalla lausuttuun.

Maija Voutilainen

15.02.2021

39 § 1 momentti

19. Kannatatteko ehdotettua lisäystä, jonka mukaan asiakassuunnitelma olisi laadittava yhdessä asiakkaan ja tarvittaessa omaisen, läheisen tai muun asiakkaan edustajan kanssa? (s. 18)

- Kyllä*
- Ei*
- Osittain*
- Ei kantaa*

Vapaamuotoiset perustelut**39 § 2 momentti**

20. Kannatatteko ehdotettua lisäystä siitä, että asiakassuunnitelma sisältäisi asiakkaan ja tarvittaessa asiakkaan läheisen ehdotuksen palveluiden tuottamistavasta, jolla voidaan parhaiten vastata asiakkaan tarpeisiin? (s.18)

- Kyllä*
- Ei*
- Ei kantaa*

Vapaamuotoiset perustelut

21. Kannatatteko ehdotusta, että pykälään lisättäisiin arvio asiakkaan vahvuuksista ja voimavaroista sekä toimintakyvystä? (s.18)

- Kyllä*
- Ei*
- Ei kantaa*

Vapaamuotoiset perustelut

Asiakaan vahvuudet, voimavarat ja toimintakyky ovat asiakassuunnitelman kannalta olennaista tietoa.

22. Kannatatteko ehdotettuja lisäyksiä asiakkaan läheisen näkemyksen huomioon ottamisesta asiakassuunnitelmaa laadittaessa? (s. 18)

- Kyllä*
- Ei*
- Ei kantaa*

Vapaamuotoiset perustelut

Sosiaalihuollon asiakaslain 8 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipide ja muutoinkin kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan. Saman pykälän 2 momentin mukaan asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Sosiaalihuollon asiakaslaisissa on lisäksi säädetty erityistilanteista, jolloin asiakkaan tahtoa on selvitettävä yhteistyössä hänen laillisen edustajansa taikka omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa. Alaikäisen asiakkaan toivomukset ja mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla sosiaalihuollon asiakaslain mukaan.

Maija Voutilainen

15.02.2021

Vammaisen henkilön omat toivomukset ja mielipiteet tulee siten huomioida ensisijaisesti palvelujen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Ehdotetuissa lisäyksissä on mainittu, että asiakkaan läheisen näkemys huomioidaan tarvittaessa. Tältä osin tulee muun muassa huomioida edellä mainitut sosiaalihuollon asiakaslain säännökset.

Uuden vammaispalvelulain valmistelun yhteydessä on myös kiinnitettävä huomiota siihen, että mikäli muutoksia tehdään sosiaalihuoltolain pykäliin, vaikuttavat ne myös esimerkiksi sosiaalihuollon asiakkaina oleviin työikäisiin, perheisiin ja iäkkäisiin henkilöihin. Esimerkiksi toimintakyky ja toimintakyvyn kartoittaminen eivät ole aina sosiaalihuollon laajalla kentällä keskeinen tai tarpeellinen lähtökohta. Tähän tietysti vaikuttaa myös se, miten toimintakyky määritellään. Jatkovalmistelussa on siten arvioitava sosiaalihuoltolain mahdollisten muutosten vaikutus myös muihin asiakasryhmiin.

39 §:n perustelut**23. Kannatatteko 39 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s. 45-46)**

- Kyllä
- Ei
- Osittain
- Ei kantaa*

Vapaamuotoiset perustelut

Tältä osin viitataan kysymyksen 22 kohdalla lausuttuun.

Pääjohtaja

Markku Tervahauta

Johtaja

Tiina Laatikainen